

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 21 december 2015

Mål nr

Ö 2528-14

KLAGANDE

1. The Boeing Company

100 North Riverside

Chicago IL 60606

USA

2. Boeing Commercial Space Company

Adress som ovan

Ombud för 1 och 2: Advokaterna FF och MB

MOTPARTER

1. Open Joint-Stock Company S.P. Korolev Rocket and Space Corporation

Energia

4 A Lenin Street, Korolev

Moskva 141070

Ryssland

Ombud: Advokaterna KH, FR och AA

Dok.Id 115029

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

2. KB Yuzhnoye
3 Krivorozhskaya Street
Dniepropetrovsk 49008
Ukraina

3. State Enterprise "Production Association Yuzhny Machine-Building Plant
named after A.M. Makarov"
1 Krivorozhskaya Street
Dniepropetrovsk 49047
Ukraina

Ombud för 2 och 3: Advokaterna CS och MR samt jur.kand. TS

SAKEN

Rättegångshinder

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2014-04-11 i mål T 314-11

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen undanröjer hovrättens beslut om avvisning (punkten 1)
såvitt gäller partsförhållandet mellan å ena sidan The Boeing Company och
Boeing Commercial Space Company och å andra sidan Open Joint-Stock

Company S.P. Korolev Rocket and Space Corporation Energia, KB Yuzhnoye och State Enterprise "Production Association Yuzhny Machine-Building Plant named after A.M. Makarov".

Högsta domstolen undanröjer också hovrättens beslut om fördelning av rättegångskostnader (punkterna 4 och 5) mellan samma parter.

Högsta domstolen återförvisar målet i de angivna delarna till hovrätten för fortsatt behandling.

Hovrätten ska i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

The Boeing Company (Boeing) och Boeing Commercial Space Company (BCSC) har yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens beslut och återförvisa målet till hovrätten för fortsatt behandling.

Open Joint-Stock Company S.P. Korolev Rocket and Space Corporation Energia (Energia) samt KB Yuzhnoye och State Enterprise "Production Association Yuzhny Machine-Building Plant named after A.M. Makarov" (gemensamt kallade Yuzhnoye) har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund och frågorna i Högsta domstolen

1. Boeing och BCSC påkallade skiljeförfarande i en tvist med Energia och Yuzhnoye. Tvisten rörde ett avtal, Creation Agreement. Skiljeförfarandet genomfördes i Sverige enligt skiljereglementet UNCITRAL Arbitration Rules. Genom en skiljedom den 11 oktober 2010 avvisade skiljemannen Boeings och BCSC:s yrkanden utan någon prövning i sak. Skiljemannen ansåg sig inte vara behörig att pröva tvisten med hänvisning till att det skiljeavtal som var kopplat till Creation Agreement inte var tillämpligt på Boeings och BCSC:s talan.
2. Boeing och BCSC har vid hovrätten fört talan mot skiljedomen med stöd av 36 och 34 §§ lagen (1999:116) om skiljeförfarande. Hovrätten avvisade Boeings och BCSC:s talan efter invändning av Energia och Yuzhnoye. Hovrätten ansåg att parter kan avtala bort rätten att föra talan mot en skiljedom enligt 36 §, att parterna i detta fall hade gjort så och att en skiljedom om avvisning inte kan upphävas enligt 34 §.
3. Den avtalsföreskrift som hovrätten hänvisade till finns i Exhibit A, Arbitration Agreement, som hör till Creation Agreement. Föreskriften har följande lydelse.

8. Enforcement. An award by the arbitrator will be final and conclusive as to the issue or issues that were the subject of the arbitration. The Parties hereby exclude any right of application or appeal to any court and in particular in connection with any question of jurisdiction or question of law arising in the arbitration or out of the award. The award will be enforceable in any court having jurisdiction over the Party against whom enforcement is sought, as well as in the courts of The Commonwealth of The Bahamas. All Parties hereby submit to the jurisdiction of the courts of The Commonwealth of The Bahamas for purposes of enforcement of any arbitration award.

4. Frågorna i Högsta domstolen är i första hand om parter genom avtal kan förfoga över rätten att föra talan mot en skiljedom enligt 36 § skiljeförfarandelagen och om parterna i så fall har gjort det. Parterna är oense också i frågan huruvida 34 §, som gäller klander av skiljedom, är tillämplig i ett fall som detta.

Skiljenämndens prövning av sin behörighet

5. Målet gäller alltså en skiljedom som innebär att de påkallande parternas talan avvisades på den grunden att skiljemannen ansåg sig vara obehörig att pröva tvisten i sak.

6. Skiljemannen har prövat sin egen behörighet. En sådan prövning kan ske med stöd av olika rättsliga grunder. Sålunda kan parterna hänskjuta frågan till skiljenämnden, något som innebär att parterna anses ha träffat ett särskilt skiljeavtal i behörighetsfrågan. Skiljenämndens avgörande får då formen av en skiljedom, oavsett om den anser sig vara behörig eller inte. Domen får samma verkningar som en skiljedom i allmänhet och kan i princip angripas vid domstol bara med stöd av reglerna om ogiltighet och klander i 33 och 34 §§ skiljeförfarandelagen. I detta fall har det emellertid inte träffats något skiljeavtal i fråga just om skiljemannens behörighet.

7. En skiljenämnd kan pröva sin behörighet med stöd också av 2 § skiljeförfarandelagen. Det framgår där att skiljenämnden får pröva sin egen behörighet att avgöra tvisten. Skiljenämnden kan exempelvis pröva invändningar om att skiljeavtalet är ogiltigt, att avtalet inte är tillämpligt på tvisten eller att tvistefrågan inte är skiljedomsmässig. En liknande bestämmelse finns i artikel 21.1 i UNICITRAL Arbitration Rules i den lydelse som är tillämplig i detta fall.

8. Med stöd av de principer som uttrycks i 2 § kan skiljenämnden förklara sig behörig att fortsätta skiljeförfarandet genom ett särskilt beslut och sedan avgöra målet i sak genom skiljedom. Skiljenämnden har också rätt att bifalla en invändning om hinder för förfarandet och avvisa tvisten, något som i så fall sker genom en skiljedom (jfr 27 § skiljeförfarandelagen).

9. När en skiljenämnd tar ställning till sin behörighet, utan stöd i ett särskilt skiljeavtal om just behörigheten, är avgörandet inte bindande, och behörighetsfrågan kan prövas av domstol. När skiljenämnden har funnit sig behörig i ett beslut under förfarandet, har det beslutet inte någon rättskraft och är inte heller bindande för skiljenämnden; beslutet kan ändras av nämnden under det fortsatta förfarandet (2 § andra stycket första meningen skiljeförfarandelagen, prop. 1998/99:35 s. 214).

10. Om skiljenämnden, efter att ha funnit sig behörig, avgör tvisten i sak genom skiljedom, kan part få behörighetsfrågan prövad med stöd av klanderbestämmelsen i 34 § första stycket 1 skiljeförfarandelagen. Det sägs där att en skiljedom, som inte kan angripas enligt 36 §, efter klander ska helt eller delvis upphävas på talan av en part, om domen inte omfattas av ett giltigt skiljeavtal mellan parterna.

11. Skulle skiljenämnden däremot ha avvisat tvisten genom skiljedom, kan en part hos domstol yrka att domen om avvisning ska ändras med stöd av 36 § skiljeförfarandelagen. Enligt första stycket första meningen i den paragrafen får en skiljedom som innebär att skiljenämnden har avslutat förfarandet utan att pröva de frågor som har lämnats till avgörande av nämnden helt eller delvis ändras på talan av en part.

12. Domstolens prövning enligt 36 § skiljeförfarandelagen har ibland beskrivits som ett överklagande av skiljenämndens avgörande om avvisning och kan innefatta en bedömning av både den processuella huvudfrågan och

skiljenämndens handläggning av den frågan. Vid en prövning enligt 36 § kan domstolen alltså göra en materiell prövning av frågan om det finns ett processuellt hinder för skiljeförfarandet. Domstolens möjlighet att ändra skiljenämndens avgörande kan också sägas utgöra en mindre ingripande rättsföljd än ett (helt eller delvis) upphävande, som kan bli resultatet av en klandertalan enligt 34 §. (Se a. prop. s. 154 f. och 238.)

Kan parterna genom avtal förfoga över 36 § skiljeförfarandelagen?

13. En första fråga i detta mål är om parterna med bindande verkan kan avtala bort möjligheten att enligt 36 § skiljeförfarandelagen överklaga en skiljedom om avvisning.

14. Det framgår inte direkt av 36 § om den är av tvingande eller dispositiv natur. Inte heller innehåller skiljeförfarandelagen någon generell regel om parternas möjligheter att förfoga över lagens bestämmelser genom avtal. Som en allmän utgångspunkt sägs i lagmotiven att parternas rätt till självbestämmande har haft en central roll vid lagens utformning. Till skillnad från vad som alltså gäller beträffande 36 § anges det i flera andra paragrafer att parterna kan göra avsteg från lagens regler genom avtal. Efter vad som sägs i lagmotiven ska detta förhållande inte tolkas motsatsvis. Att parternas överenskommelser uttryckligen anges som bindande i vissa paragrafer, behöver inte hindra att parterna förfogar över förfarandet också i andra avseenden. Hur långt parternas dispositionsrätt sträcker sig får därför enligt motiven bli beroende av flera omständigheter. Bedömningen får utgå från bl.a. lagbestämmelsens art, avvikelens innebörd och den tidpunkt då avvikelserna har kommit till. (Se a. prop. s. 43 f.)

15. Det kan här skjutas in att Lagrådet under förarbetena till skiljeförfarandelagen ansåg att de frekventa hänvisningarna till partsviljan förde med sig en viss presumtion för att lagens bestämmelser är tvingande, om inte något annat

sägs (a. prop. s. 312). Det uttalandet får dock inte stöd i propositionen. Bedömningen av i vart fall 36 § skiljeförfarandelagen får därför ske med ledning bl.a. av de omständigheter som anges i propositionen utan någon presumtion för att paragrafen är tvingande.

16. Vid en bedömning av en paragrafs art har rättssäkerhetsaspekter en central betydelse. För att rättsordningen ska kunna erkänna skiljeavtal och skiljedomar måste skiljeförfarandet omges av vissa regler och uppfylla grundläggande rättsstatliga krav (a. prop. s. 42). Det kan därför finnas anledning att ställa upp restriktioner för avtal som avviker från grundregler av det slaget.

17. Vid en tolkning av 36 § skiljeförfarandelagen gör sig sådana rättssäkerhetsaspekter typiskt sett inte gällande med någon styrka. Paragrafen tar sikte på fall där skiljenämnden har funnit sig obehörig. Att en avvisningsdom inte kan prövas enligt 36 § får till följd endast att tvisten i sak kan prövas av domstol och inte genom skiljeförfarande. Det bör inte i 36 § läsas in något hinder mot att parterna förfogar över prövningen på detta sätt, särskilt som det befogade anspråk på en rättssäker behörighetsprövning som den förlorande skiljeparten kan ha måste anses vara tillgodosett genom att parten enligt 34 § får föra klandertalan mot skiljedomen när prövningsrätten enligt 36 § har avtalats bort. Det finns inte anledning att göra någon skillnad mellan situationer där parterna har träffat avtalet i förväg eller först sedan en tvist har uppstått. Tilläggas bör dock att parternas förfogande kan tänkas ske på olika sätt och inte alltid behöver innebära att 36 § helt avtalas bort. I stället kan parterna ha begränsat prövningen eller dess följdverkningar i något visst avseende. Det kan inte uteslutas att begränsningarna i ett enskilt fall kan ha skett på ett sådant vis att ett mer restriktivt synsätt är påkallat.

18. Det nu sagda tar alltså sikte på det fallet att skiljenämnden anser att den är obehörig att pröva tvisten. Vid motsatt bedömning kan skiljenämnden

komma att fortsätta förfarandet och meddela skiljedom i sak. Som har anförts i det föregående (p. 10), kan en part klandra skiljedomen och göra gällande att den inte omfattas av ett bindande skiljeavtal. En klandertalan prövas enligt 34 § skiljeförfarandelagen. Ett undantagsavtal, som innebär att parterna utesluter eller begränsar tillämpligheten av de grunder för upphävande av en skiljedom som anges i 34 §, kan inte i förväg träffas av svenska parter. Skälet är att parterna måste garanteras ett opartiskt och i övrigt korrekt förfarande (a. prop. s. 156). Däremot kan utländska parter i ett kommersiellt förhållande träffa ett sådant avtal med bindande verkan, något som hänger samman med att en viss prövning av skiljedomen sker vid en begäran om verkställighet (51 §).

19. Det finns alltså en avgörande skillnad mellan de situationer som regleras i 34 respektive 36 § skiljeförfarandelagen. Om 36 § avtalas bort, blir följden att domstol är behörig. Resultatet av ett undantagsavtal enligt 51 § kan emellertid bli att parten får sin talan avgjord i sak utan möjlighet till prövning av behörighetsfrågan annat än vid verkställighet. De inskränkningar i avtalsfriheten som finns beträffande 34 § har därför inte någon bäring på 36 §.

Kraven på ett avtal om att 36 § skiljeförfarandelagen inte ska tillämpas i en tvist

20. Ett beslut varigenom skiljenämnden finner sig obehörig att pröva tvisten innebär alltså inte någonting annat eller mera än att käranden får vända sig till domstol för en sakprövning. Det finns därför inte någon anledning att ställa upp ett krav på särskild tydlighet för ett avtal om att 36 § inte ska tillämpas i tvisten. Frågan huruvida det har träffats ett sådant avtal ska alltså bedömas enligt allmänna principer för avtals ingående.

Har parterna avtalat bort 36 § skiljeförfarandelagen i detta fall?

21. Det finns ingen utredning om att parterna har övervägt frågan om ett negativt behörighetsbeslut av skiljenämnd ska kunna överklagas. Ordalydelsen i artikel 8 i Exhibit A ger inte något säkert svar på tolkningsfrågan. Det ligger nära till hands att uppfatta artikeln på så sätt att den bara hindrar en överprövning som inverkar på giltigheten av ett avgörande efter sakprövning, däri inbegripet ett positivt behörighetsbeslut som har föregått en skiljedom i sak. Men ordalagen lämnar utrymme också för en tolkning som innebär att inte heller ett processuellt beslut utan samband med ett materiellt avgörande ska kunna överprövas av domstol. I det läget bör det typiska syftet med den överenskomna ordningen för tvistelösning ges stor betydelse.

22. Sammantaget ger parternas reglering av tvistelösningen ett tydligt uttryck för avsikten att meningsskiljaktigheter som rör avtalade rättigheter och skyldigheter ska avgöras genom skiljeförfarande och sålunda inte föras till domstol. Det är inte förenligt med den avsikten att tolka artikel 8 på så sätt att ett negativt behörighetsbeslut av skiljenämnden skulle ha tagits undan från en överprövning enligt 36 § skiljeförfarandelagen. En överprövning av just sådana beslut främjar ju det centrala syftet med regleringen, nämligen att så långt som det låter sig göras genomföra en tvistelösning i form av skiljeförfarande. Det bör vara avgörande för tolkningen.

23. Slutsatsen blir därmed att artikel 8 ska tolkas på så sätt att rätten till överprövning enligt 36 § skiljeförfarandelagen inte har avtalats bort.

Målet bör återförvisas till hovrätten

24. Högsta domstolens slutsats leder till att det ska göras en prövning enligt 36 § skiljeförfarandelagen. Hovrätten har inte gjort någon sådan prövning. Målet bör därför, i enlighet med Boeings och BCSC:s yrkanden, återförvisas till hovrätten för prövning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Gudmund Toijer (referent), Martin Borgeke och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Miriam Kantor